

УДК 796.8:614.8(477)

DOI <https://doi.org/10.24195/olympicus/2025-4.7>**Ковальчук Андрій Миколайович**кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри зимових видів спорту

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

ORCID ID: 0000-0003-2727-6421**Казмірук Андрій Васильович**кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
завідувач кафедри зимових видів спорту

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

ORCID ID: 0000-0003-1937-3424**Зіньків Ольга Володимирівна**кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри зимових видів спорту

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

ORCID ID: 0000-0002-9499-5226**Стефанишин Маркіян Васильович**кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри зимових видів спорту

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

ORCID ID: 0000-0003-0797-1355

РЯТУВАЛЬНЕ БАГАТОБОРСТВО ЯК ВИД ПІДГОТОВКИ МОЛОДІ ДО ПРОВЕДЕННЯ РЯТУВАЛЬНИХ РОБІТ В УКРАЇНІ

Актуальність проблеми. У статті розглянуто рятувальне багатоборство як комплексний вид підготовки молоді до дій у надзвичайних ситуаціях. Акцент зроблено на поєднанні фізичної підготовки, знань із техніки безпеки та практичних навичок проведення рятувальних операцій.

Підкреслено значення Всеукраїнського руху «Школа безпеки», спрямованого на формування в молодого покоління життєво необхідних компетентностей: уміння працювати в екстремальних умовах, надання само- та взаємодопомоги, автономного виживання.

Проаналізовано практичні завдання змагань юних рятувальників, серед яких – рятування людей на воді та з висоти, подолання умовних надзвичайних ситуацій, робота з приладами хімічної та радіаційної розвідки, перша домедична допомога.

Висвітлено статистику діяльності ДСНС України та її роль у формуванні системи цивільного захисту. Наголошено на соціальній, виховній та прикладній цінності рятувального багатоборства як засобу розвитку фізичних, психологічних і морально-вольових якостей молоді.

Мета – проаналізувати рятувальне багатоборство як ефективний засіб підготовки молоді до дій у надзвичайних ситуаціях та визначити його роль у системі цивільного захисту України.

Методи дослідження: теоретичний аналіз і узагальнення; порівняльний аналіз; статистичний метод.

Результати дослідження. Одним із ключових напрямів діяльності руху є рятувальне багатоборство. Цей вид діяльності поєднує елементи прикладних видів спорту

та практичних рятувальних дій. Його проведення у формі змагань дає змогу: підвищити технічну та тактичну майстерність учасників; оцінити рівень підготовки команд; визначити найсильніших та найперспективніших учасників; популяризувати здоровий спосіб життя та фізичну культуру серед молоді.

Змагання з рятувального багатоборства мають не лише спортивне, а й виховне та практичне значення. Вони формують у молоді: відповідальність за власне життя і безпеку оточення; вміння працювати в команді; здатність ухвалювати швидкі та правильні рішення в стресових умовах; почуття громадянського обов'язку та готовність діяти в надзвичайних ситуаціях.

Ключові слова: рятувальне багатоборство, цивільний захист, надзвичайні ситуації, підготовка молоді, школа безпеки, прикладні види спорту, домедична допомога.

Вступ. Сучасні реалії розвитку українського суспільства характеризуються значним зростанням ризиків, пов'язаних із воєнними діями, техногенними аваріями, дорожньо-транспортними подіями та природними катастрофами. Такі виклики потребують від громадян, особливо молоді, не лише загальної освіченості, а й високого рівня готовності діяти в надзвичайних ситуаціях. Саме тому питання формування культури безпеки життєдіяльності та підготовки молодого покоління оперативно реагувати на небезпеки набуває особливої актуальності [1; 3; 12].

У цьому контексті важливе місце посідає рятувальне багатоборство – комплексний вид діяльності, що поєднує фізичну підготовку, знання техніки безпеки та практичні навички проведення рятувальних операцій. Завдяки своїй універсальності воно є ефективним інструментом формування життєво необхідних умінь: від подолання фізичних і психологічних бар'єрів до виконання злагоджених командних дій у стресових умовах.

Особливої ваги цей напрям набуває в діяльності громадської організації «Всеукраїнський рух «Школа безпеки»», яка вже багато років працює над вихованням молоді в дусі свідомого ставлення до власної безпеки та готовності допомогти іншим. У межах програмних заходів організації рятувальне багатоборство розглядається як один із ключових засобів підготовки школярів і студентської молоді, що поєднує виховний, освітній та прикладний аспекти [2; 3; 7; 11; 12].

Всеукраїнський рух «Школа безпеки» спрямований на формування в молодого покоління життєво необхідних знань, умінь та навичок, які допоможуть правильно діяти в надзвичайних ситуаціях. Його метою є підвищення рівня практичної підготовки молодого покоління, навчання основ поведінки в екстремальних умовах, опанування методів надання само- та взаємодопомоги, розвиток навичок автономного виживання та проведення рятувальних робіт із використанням найпростішого спорядження [3; 10; 12].

Мета – проаналізувати рятувальне багатоборство як ефективний засіб підготовки молоді діяти в надзвичайних ситуаціях та визначити його роль у системі цивільного захисту України.

Завдання дослідження:

Розкрити сутність рятувального багатоборства як поєднання фізичної, психологічної та прикладної підготовки. Дослідити діяльність Всеукраїнського руху «Школа безпеки» у формуванні в молоді життєво необхідних компетентностей.

Проаналізувати зміст і структуру змагань з рятувального багатоборства та їх практичну спрямованість. Оцінити виховне, соціальне та прикладне значення участі молоді в рятувальних змаганнях. Узагальнити нормативно-правові засади та сучасний стан підготовки молоді у сфері цивільного захисту.

Методи дослідження: теоретичний аналіз і узагальнення; порівняльний аналіз; статистичний метод.

Результати дослідження. «Школа безпеки» є освітньо-виховною платформою, спрямованою на формування в громадян, насамперед дітей та молоді, знань, умінь і навичок, необхідних для безпечної поведінки в повсякденному житті та в умовах надзвичайних ситуацій. Її діяльність базується на поєднанні теоретичної підготовки з практичними тренуваннями, що

дає змогу учасникам не лише здобути корисні знання, а й навчитися застосовувати їх у реальних обставинах [1; 12].

Учасники «Школи безпеки» набувають досвіду у сферах пожежної, техногенної, дорожньої та побутової безпеки, опановують основи рятувальних робіт, тактичної поведінки в екстремальних умовах, а також розвивають уміння, що сприяють підвищенню їхньої фізичної, психологічної та соціальної готовності долати небезпеки.

Діяльність «Школи безпеки» має вагомe соціальне значення, адже вона сприяє вихованню свідомих і відповідальних громадян, здатних захистити себе та допомогти іншим. У сучасних умовах, коли ризики надзвичайних ситуацій зростають, такий напрям освіти і виховання стає особливо актуальним [1; 12].

Участь у змаганнях із рятувального багатоборства сприяє не лише фізичному розвитку учасників, а і їх морально-психологічній стійкості, що має особливе значення в умовах сучасних викликів [2; 3; 8; 12].

Змагання юних рятувальників спрямовані на розвиток практичних умінь і навичок, які можуть бути використані під час реальних рятувальних операцій. Учасники виконують такі завдання:

- подолання умовних надзвичайних ситуацій;
- проведення рятувальних робіт із використанням спеціального спорядження;
- робота з приладами радіаційної та хімічної розвідки, дозиметричного контролю;
- пошук і деблокування постраждалих;
- рятування людей з висот за допомогою альпіністського спорядження;
- рятування на воді;
- перша домедична допомога;
- поводження з небезпечно-вибуховими предметами;
- дії при радіаційному та хімічному забрудненні.

Згідно з офіційними даними ДСНС України, у 2025 році рятувальники врятували понад 3 800 осіб, зокремаблизько 1 200 – під час ліквідації пожеж, 900 – на водних об'єктах, 500 – унаслідок ДТП та понад 1 200 – під час інших надзвичайних подій.

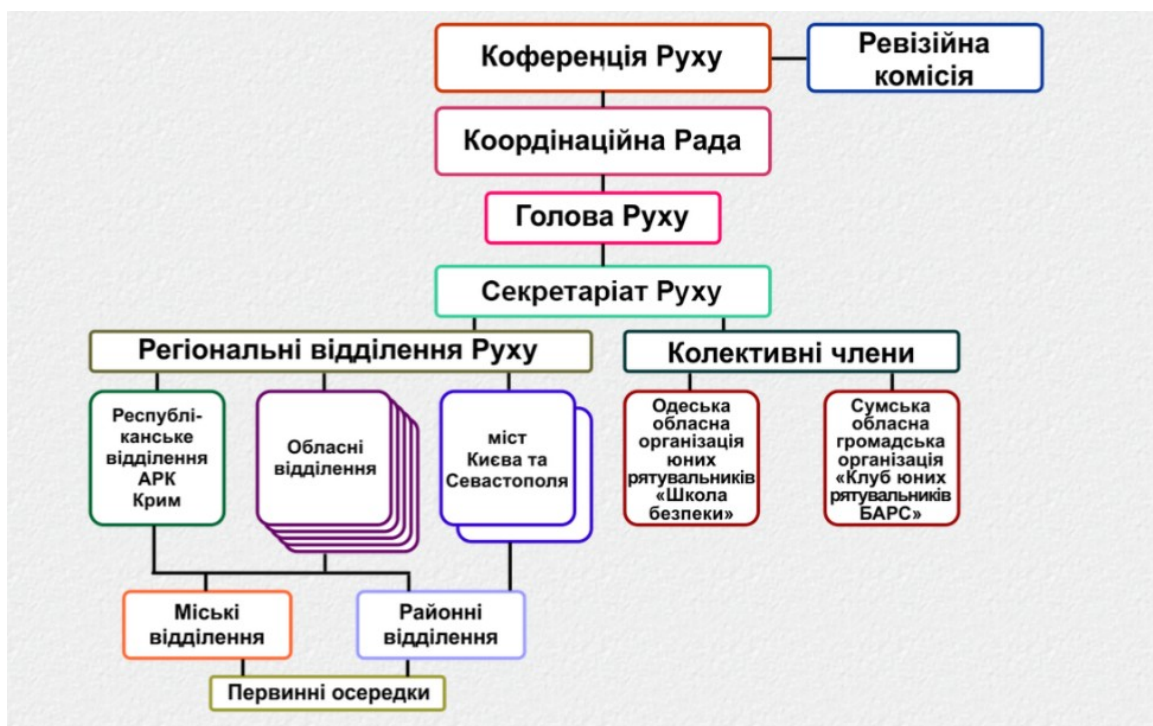

Рис. 1. Організаційна структура громадської організації «Всеукраїнський рух “Школа безпеки”» [12]

Таблиця 1

Статистика врятованих осіб за видами подій

Вид події	Кількість врятованих осіб (2025 р.)	Частка від загальної кількості (%)
Пожежі	1200	31,5
Водні об'єкти	900	23,7
Дорожньо-транспортні пригоди	500	13,2
Інші надзвичайні події	1200	31,6

Підготовка молоді у сфері цивільного захисту та рятувальної діяльності в Україні є одним із ключових напрямів забезпечення національної безпеки та формування безпечного суспільства. Вона має не лише освітній і виховний, а й вагомий соціальний та правовий характер, оскільки спрямована на розвиток у молодого покоління знань, умінь і практичних навичок, необхідних для дій у надзвичайних ситуаціях, надання допомоги постраждалим та збереження власного життя і здоров'я [2; 3].

В умовах збільшення кількості техногенних аварій, природних катастроф, воєнних загроз та інших небезпек питання підготовки молоді до дій у критичних обставинах набуває особливої актуальності. Від рівня готовності молодої людини до самозахисту та взаємодопомоги залежить не лише її особиста безпека, а й суспільства загалом. Саме тому держава закріпила в законодавстві обов'язковість формування в громадян компетентностей у сфері цивільного захисту [8].

Особливе значення має поєднання освітніх, практичних і виховних аспектів такої підготовки. Освітній складник полягає в систематичному вивченні основ цивільного захисту, безпеки життєдіяльності та домедичної допомоги. Практичний складник реалізується через участь у навчаннях, тренуваннях, гуртках рятувального багатоборства та інших формах діяльності, що формують готовність реально діяти в надзвичайних умовах. Виховний складник сприяє формуванню відповідального ставлення до власної безпеки і безпеки оточення, розвитку громадянської свідомості, патріотизму та готовності до самопожертви заради порятунку інших [1; 2; 3].

Аналіз чинних нормативно-правових актів свідчить, що держава приділяє значну увагу підготовці молоді до дій у надзвичайних ситуаціях [2; 3]. Законодавча та підзаконна база:

- створює правові підстави для інтеграції питань цивільного захисту у сферу освіти;
- забезпечує участь молоді в спеціалізованих заходах та конкурсах прикладного характеру (зокрема, рятувальне багатоборство, фестивалі, змагання);
- сприяє формуванню системи добровільних формувань цивільного захисту, де можуть брати участь юнаки та дівчата.

Так, підготовка молоді у сфері цивільного захисту та рятувальної діяльності є важливим елементом державної політики у сфері національної безпеки та освіти. Вона забезпечує формування покоління громадян, здатних адекватно реагувати на виклики сучасності, діяти в умовах надзвичайних ситуацій та робити свій внесок у збереження життя і здоров'я людей. Водночас у практичному аспекті потребує подальшого розвитку система навчально-методичного забезпечення та взаємодія закладів освіти з органами ДСНС для більш повної реалізації потенціалу молоді у сфері безпеки [1; 2; 3; 12].

Висновки

Рятувальне багатоборство є важливим інструментом формування в молоді компетентностей, необхідних діяти в надзвичайних ситуаціях. Його впровадження сприяє підвищенню рівня готовності населення, розвитку фізичних, психологічних та морально-вольових якостей молоді. Залучення до змагань юних рятувальників формує відповідальність, навички командної роботи та мотивацію до суспільно значущої діяльності.

Рятувальне багатоборство є ефективним напрямом фізичної, психологічної та прикладної підготовки молоді до дій у надзвичайних ситуаціях, проведення рятувальних робіт: робота з приладами радіаційної, хімічної розвідки, дозиметричного контролю, рятування людей з висот, на воді, надання домедичної допомоги та інші види рятувальних робіт.

Правова база України досить чітко регламентує підготовку молоді у сфері цивільного захисту та рятувальної діяльності, надаючи можливість реалізувати цю діяльність як у системі освіти, так і в позашкільних формах. Ефективність її реалізації значно залежить від координації між державними органами, закладами освіти та молодіжними громадськими організаціями.

Література:

1. Бойко О.В. Пожежно-рятувальна підготовка учнівської молоді : навч.-метод. посіб. Київ : НУЦЗУ, 2017. 214 с.
2. Іванченко П.М. Організація та проведення змагань юних рятувальників. Харків : Основа, 2019. 156 с.
3. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 02.10.2012 № 5403-VI. *Відомості Верховної Ради України*, 2013, № 34–35, ст. 458. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> (дата звернення: 09.09.2025).
4. Кравчук С.Й. Прикладні види спорту у системі підготовки майбутніх фахівців. Тернопіль : ТНПУ, 2020. 192 с.
5. Литвин А.В. Методика формування навичок домедичної допомоги у школярів. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 148 с.
6. Мельник Р.І. Основи цивільного захисту : навч. посіб. Київ : Каравела, 2022. 228 с.
7. Петренко Ю.В. Фізична підготовка молоді у прикладних видах спорту. Ужгород : Говерла, 2016. 201 с.
8. Про затвердження Положення про добровільні формування цивільного захисту : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серп. 2013 р. № 616. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616-2013-%D0%BF#Text> (дата звернення: 09.09.2025).
9. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII: станом на 01.09.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 09.09.2025).
10. Сидоренко І.Г. Молодь і безпека : практичні аспекти підготовки до надзвичайних ситуацій. Дніпро : АРТ-ПРЕС, 2023. 176 с.
11. Шевченко Л.М. Психологічна готовність школярів до дій у стресових умовах. Київ : Ніка-Центр, 2015. 189 с.
12. Школа безпеки. URL: <https://skolabezpeki.jimdofree.com> (дата звернення: 09.09.2025).

References:

1. Boiko, O.V. (2017). *Pozhezhno-riatuvalna pidhotovka uchnivskoi molodi: navch.-metod. posib.* [Fire and rescue training of student youth: Textbook]. Kyiv : NUTSZU. [in Ukrainian].
2. Ivanchenko, P.M. (2019). *Orhanizatsiia ta provedennia zmanhan yunyh riatuvalnykiv* [Organization and holding of young rescuers' competitions]. Kharkiv : Osнова. [in Ukrainian].
3. *Kodeks tsyvilnoho zakhystu Ukrainy* [Civil Protection Code of Ukraine]. (2012, October 2). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 34–35, art. 458. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> [in Ukrainian].
4. Kravchuk, S.Y. (2020). *Prykladni vydy sportu u systemi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv* [Applied sports in the system of training future specialists]. Ternopil : TNPU. [in Ukrainian].
5. Lytvyn, A.V. (2021). *Metodyka formuvannia navychok domedychnoi dopomohy u shkoliariv* [Methodology of developing first aid skills in schoolchildren]. Lviv : LNU imeni Ivana Franka. [in Ukrainian].
6. Melnyk, R.I. (2022). *Osnovy tsyvilnoho zakhystu: navch. posib.* [Fundamentals of civil protection: Textbook]. Kyiv : Karavela. [in Ukrainian].
7. Petrenko, Yu.V. (2016). *Fizychna pidhotovka molodi u prykladnykh vydakh sportu* [Physical training of youth in applied sports]. Uzhhorod : Hoverla. [in Ukrainian].
8. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 616 vid 21 serpnia 2013 r. "Pro zatverdzhennia Polozhennia pro dobrovilni formuvannia tsyvilnoho zakhystu"* [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 616 of August 21, 2013 "On approval of the Regulation on voluntary civil protection formations"]. (2013, August 21). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616-2013-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

9. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 № 2145-VIII: stanom na 01.09.2025 r. [On Education: Law of Ukraine of September 5, 2017 No. 2145-VIII: as of September 1, 2025]. (2017). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].

10. Sydorenko, I.H. (2023). Molod i bezpeka: praktychni aspekty pidhotovky do nadzvychainykh sytuatsii [Youth and safety: Practical aspects of training for emergencies]. Dnipro: ART-PRES. [in Ukrainian].

11. Shevchenko, L.M. (2015). Psykholohichna hotovnist shkoliariv do dii u stresovykh umovakh [Psychological readiness of schoolchildren for action in stressful conditions]. Kyiv: Nika-Centr. [in Ukrainian].

12. Shkola bezpeky [School of safety]. (n.d.). Retrieved September 9, 2025, from <https://skolabezpeki.jimdofree.com> [in Ukrainian].

Kovalchuk Andriy, Kazmiruk Andriy, Zinkiv Olha, Stefanyshyn Markiiian

RESCUE MULTISPORT AS A FORM OF TRAINING YOUNG PEOPLE TO PERFORM RESCUE OPERATIONS IN UKRAINE

Relevance of the problem. *The article considers rescue multi-event competition as a comprehensive type of training for young people to act in emergency situations. The emphasis is on combining physical training, safety knowledge, and practical skills in conducting rescue operations.*

The importance of the All-Ukrainian movement “School of Safety” is emphasized, aimed at forming vital competencies in the younger generation: the ability to work in extreme conditions, provide self- and mutual assistance, and survive autonomously.

The practical tasks of the young rescuers’ competitions are analyzed, including rescuing people from water and heights, overcoming simulated emergency situations, working with chemical and radiation detection devices, and providing first aid.

The statistics of the State Emergency Service of Ukraine and its role in the formation of the civil protection system are highlighted. The social, educational, and practical value of rescue multi-event competitions as a means of developing the physical, psychological, and moral-volitional qualities of young people is emphasized.

The goal *is to analyze rescue multi-event competitions as an effective means of preparing young people for action in emergency situations and to determine their role in Ukraine’s civil protection system.*

Research methods: *theoretical analysis and generalization; comparative analysis; statistical method.*

Research results:

One of the key areas of activity of the movement is rescue multi-event competitions. This type of activity combines elements of applied sports and practical rescue operations. Holding it in the form of competitions allows: to improve the technical and tactical skills of participants; to assess the level of training of teams; to identify the strongest and most promising participants; to promote a healthy lifestyle and physical culture among young people.

Rescue multi-event competitions are not only of sporting importance, but also of educational and practical significance. They instill in young people: responsibility for their own lives and the safety of those around them; the ability to work in a team; the ability to make quick and correct decisions in stressful situations; a sense of civic duty and readiness to act in emergency situations.

Key words: *rescue multi-event competition, civil protection, emergency situations, youth training, safety school, applied sports, first aid.*

Дата надходження статті: 24.09.2025

Дата прийняття статті: 29.10.2025

Опубліковано: 26.12.2025